

ข้อมูลชุมชนบ้านห้วยหินดำ ตำบลวังยาว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี

1. ประวัติความเป็นมาของชุมชน

ชุมชนห้วยหินดำเป็นชุมชนชาวไทยเชื้อสายกะเหรี่ยงที่มีประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐานชุมชนมาเป็นเวลามากกว่า 200 ปี โดยประวัติของชาวกะเหรี่ยงแถบภาคตะวันตกนี้เริ่มในช่วงที่มีการหนีการรุกรานของชาวพม่าเข้ามาในประเทศไทยตั้งแต่ช่วงต้นกรุงรัตนโกสินทร์และได้รับอนุญาตจากพระมหากษัตริย์ของไทยสมัยนั้นให้สามารถอาศัยอยู่ในประเทศไทยได้ชาวกะเหรี่ยงจึงแยกย้ายไปอาศัยตามลำน้ำสำคัญๆ กระจายอยู่ในหลายจังหวัดของภาคตะวันตก ตั้งแต่จังหวัดตาก อุทัยธานี กาญจนบุรี สุพรรณบุรี และเพชรบุรี ชาวบ้านห้วยหินดำเป็นหนึ่งในกลุ่มชาวกะเหรี่ยงที่อพยพมาอาศัยตามลำน้ำตะเพิน ซึ่งชาวกะเหรี่ยงจะเรียกตัวเองว่า *เผ่าล่อ* มีความหมาย คือความบริสุทธิ์ แต่ในภาษาที่ใช้เรียกทั่วไป คือ กะเหรี่ยงโปว์ กลุ่มชาติพันธุ์ย่อยคนละกลุ่มกับกะเหรี่ยงสะกอหรือปกากะญอที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ทางภาคเหนือ

ตั้งแต่ชุมชนตั้งถิ่นฐานในพื้นที่บริเวณนี้ได้ดำรงวิถีชีวิตแบบพึ่งพิงธรรมชาติมีวัฒนธรรมและจารีตประเพณีเป็นเสมือนบรรทัดฐานในการดำเนินชีวิต มีระบบการเกษตรแบบตัดฟันแล้วเผาหรือไ้หมุนเวียน เพื่อปลูกข้าวและพืชผักไว้บริโภคในครัวเรือน จนกระทั่งช่วงปี พ.ศ.2517 รัฐได้เปิดให้มีการสัมปทานไม้ในพื้นที่บริเวณนี้ การสัมปทานทำให้ไม้ใหญ่ที่เคยมีหายไปแทบจะทั้งหมดและยังส่งผลให้ลำห้วยเหือดแห้งลง นอกจากนี้เมื่อพื้นที่ถูกเปิดจึงทำให้ชาวบ้านจากพื้นราบรวมไปถึงลูกจ้างสัมปทาน ซึ่งมาจากที่ต่างๆ เข้าจับจองและบุกเบิกพื้นที่เพื่อทำการเกษตรอย่างกว้างขวาง ก่อนการสัมปทาน (พ.ศ.2530) ชุมชนสูญเสียที่ดินเป็นบริเวณกว่า 10,000 ไร่ ให้กับผู้รับเหมาสัมปทานเพื่อการปลูกสร้างสวนป่าเป็นเหตุให้ชาวบ้านห้วยหินดำ และอีกหลายชุมชนข้างเคียงต้องโยกย้ายพื้นที่ทำกิน

ต่อมาชุมชนรวมตัวกันเพื่อดูแลให้ป่าฟื้นคืนสภาพ(ตั้งแต่พ.ศ.2537) ในขณะเดียวกันก็ต้องเผชิญกับนโยบายการประกาศพื้นที่อนุรักษ์ซึ่งผนวกเอาที่ทำกินซึ่งเป็นไร่หมุนเวียนเข้าไปในเขตอุทยานด้วย และแม้ว่าหลายฝ่ายจะพยายามสร้างเวทีเพื่อพูดคุยแนวทางการแก้ปัญหา แต่ยังคงเป็นประเด็นที่ไม่มีคำตอบชัดเจนจนถึงปัจจุบัน อยากรู้คดีป่าที่ชุมชนจัดการมาเป็นเวลากว่า 10 ปี ได้ฟื้นสภาพขึ้นอย่างมาก ทำให้เกิดความภาคภูมิใจแก่คนในชุมชน แนวทางต่อไปของชุมชนคือการสร้างการเรียนรู้แก่เยาวชน และสร้างคนทำงานรุ่นใหม่ๆ ให้เข้ามาแทนที่คนรุ่นเก่าภายใต้รูปแบบการจัดการที่ยังคงเชื่อมโยงกับฐานทางวัฒนธรรมที่มีมาแต่อดีต

2. ข้อมูลกายภาพ/บริบทพื้นที่

บ้านห้วยหินดำตั้งอยู่หมู่ที่ 6 ตำบลวังยาว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี เมื่อมีคนอพยพเข้ามาอยู่ในพื้นที่ชุมชนมากขึ้น ชุมชนจึงมี 3 กลุ่มบ้านย่อย คือ กลุ่มบ้านห้วยหินดำ ซึ่งเป็นชาวกะเหรี่ยงดั้งเดิม กลุ่มบ้านห้วยขนุนและกลุ่มบ้านห้วยมองแป ซึ่งเป็นชาวบ้านที่อพยพมาจับจองพื้นที่ในภายหลัง และในปี พ.ศ. 2546 กลุ่มบ้านห้วยมองแปถูกแบ่งเป็นหมู่บ้านใหม่หมู่ที่ 9 ลักษณะทางกายภาพของชุมชนเป็นพื้นที่เขาที่มีที่ราบน้อย ตัวหมู่บ้านตั้งอยู่ในแอ่งที่ราบระหว่างหุบเขา มีลำห้วยที่คองท่า หรือ ห้วยต้นกุ่มซึ่งเรียกอีกชื่อหนึ่งว่าลำห้วยหินดำไหลผ่าน ห้วยหลักอื่นๆ ได้แก่ ห้วยขนุนห้วยโป่ง และห้วยแห้ง ห้วยทั้งสี่สายไหลลงห้วยตะเพิน ลำน้ำสาขาที่สำคัญของลุ่มน้ำแม่กลองพื้นที่ส่วนหนึ่งของชุมชนอยู่ในป่าสงวนแห่งชาติเขาค้อพระ-เขาพระกำ-เขาห้วยพลู อีกส่วนหนึ่งโดยเฉพาะพื้นที่ไร่หมุนเวียน ประมาณ 1,200 ไร่อยู่ในเขตอุทยานแห่งชาติพุเตยที่ประกาศอย่างเป็นทางการในปี พ.ศ.2541

สภาพป่าส่วนใหญ่เป็นป่าเบญจพรรณสลับกับป่าดิบแล้ง พื้นที่ป่าสวนนี้ยังเป็นส่วนหนึ่งของผืนป่าตะวันตก ผืนป่าซึ่งมีพื้นที่ต่อเนื่องกันมากที่สุดในประเทศไทย อาณาเขตติดต่อบ้านห้วยหินดำมีดังต่อไปนี้

ทิศเหนือ	ติดต่อกับ	บ้านกล้วย หมู่ที่ 1 ตำบลวังยาว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี
ทิศใต้	ติดต่อกับ	บ้านวังยาว หมู่ที่ 3 ตำบลวังยาว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี
ทิศตะวันออก	ติดต่อกับ	บ้านห้วยมองแป หมู่ที่ 9 ตำบลวังยาว อำเภอด่านช้าง จังหวัดสุพรรณบุรี
ทิศตะวันตก	ติดต่อกับ	เขตอุทยานแห่งชาติเขื่อนศรีนครินทร์ อำเภอศรีสวัสดิ์ จังหวัดกาญจนบุรี

3. ข้อมูลประชากร

ประชากรรวมทั้งหมู่บ้านมีประมาณ 141 ครัวเรือน มีจำนวนประชากรรวมทั้งสิ้น 553 คน เป็นชาย 301 คน หญิง 252 คน (ที่มา : แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชน ต.วังยาว พ.ศ. 2550-2554)

4. การศึกษา/ศาสนา

การศึกษามีโรงเรียนระดับประถมศึกษา จำนวน 1 โรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนบ้านห้วยหินดำ
โรงเรียนระดับมัธยมศึกษา ส่วนใหญ่ออกไปศึกษาต่อที่ โรงเรียนประชาวมงคล อ.หนองปรือ
จ.กาญจนบุรี ห่างจากชุมชน 30 กิโลเมตร
ประชากรนับถือศาสนา พุทธ

5. สุขภาพ/สาธารณสุข/โรค

ไม่มีสถานอนามัยประจำชุมชน
ถนนเข้าหมู่บ้านเป็นถนนซีเมนต์ ลูกรัง มีระบบน้ำประปาหมู่บ้าน เป็นระบบประปาภูเขา

6. อาชีพ รายได้ ภาวะหนี้สิน

ประชากรส่วนใหญ่ยังคงทำไร่มุขเวียนแบบยังชีพบางส่วนทำไปพร้อมกับการทำไร่ข้าวโพด ปลูกผัก
และทำสวนเพื่อเป็นรายได้

7. วัฒนธรรม/ความเชื่อ

ประเพณีของชาวกะเหรี่ยงจะบ่งบอกถึงความเคารพและความผูกพันอย่างเหนียวแน่นกับฐาน
ทรัพยากรรอบชุมชน ประเพณีสำคัญๆ เช่น ประเพณีการทำสะพาน-ค้ำดันไทร ที่ยังถือปฏิบัติกันอยู่ทุกเดือน 6
ประเพณี การทำบุญข้าวใหม่ หรือการบูชาแม่โพสพในเดือน 3 นอกจากนี้ยังมีคำสอนและความเชื่อที่ถ่ายทอด
ต่อๆ กันมาเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์ทรัพยากรจากป่ารวมไปถึงการทำไร่

ชุมชนมีระบบความเชื่อดั้งเดิมในการจำแนกพื้นที่ตามลักษณะการใช้ประโยชน์เป็น 6 ประเภทหลัก
ได้แก่ ที่ค้ำวากู หรือ พื้นที่น้ำซับ, ที่ค้ำ คือ บริเวณที่เป็นต้นน้ำ (ตำแหน่งที่ 1 ในแผนที่), ฉื่อลองอองเข่อออง คือ
พื้นที่หากินและใช้สอยทั่วไป (2), ฉื่อลองไซเซย์ไซว่า คือ พื้นที่ใช้สอยไม้ (3), ฉื่อลองหมาออง คือ พื้นที่หากิน
(4) และสว่าลู้ คือ พื้นที่ป่าช้า

8. กลุ่ม/องค์กร

กลุ่มองค์กรหลักในชุมชน ประกอบด้วย กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มเกษตรอินทรีย์ กลุ่มสตรีเยี่ยมสี่ธรรมชาติ และกลุ่มเยาวชน เป็นต้น

9. ประชาชน/ผู้ชุมชน

ยังไม่มีข้อมูล

10. การจัดการทรัพยากร (ดิน น้ำ ป่า)

10.1 การพึ่งพิงทรัพยากร

อดีตชุมชนกะเหรี่ยงบ้านห้วยหินดำยังชีพโดยการทำไร่หมุนเวียนและการเก็บหาพืชอาหารและล่าสัตว์ป่าจากพื้นที่ป่าใกล้ชุมชน วัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชนมีความเชื่อมโยงอย่างแนบแน่นกับฐานทรัพยากรโดยรอบ ปัจจุบันถึงแม้สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมจะเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว และมีผลกระทบต่อดำรงชีวิตของคนในชุมชนรวมถึงฐานทางทรัพยากรที่ชุมชนมีอยู่อย่างมากก็ตาม แต่ชุมชนได้พยายามปรับตัวเพื่อให้สามารถดำรงอยู่ในสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป โดยในขณะเดียวกันยังพยายามรักษาความเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนที่อยู่อย่างเกื้อกูลกับทรัพยากรเอาไว้ สิ่งเหล่านี้ ได้แก่ การดำรงไว้ซึ่งรูปแบบการทำไร่หมุนเวียนแบบยังชีพ และการจัดการป่าชุมชนโดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อรักษาพื้นที่ป่าต้นน้ำ และพื้นที่ป่าที่ชุมชนใช้สอยเก็บหาพืชอาหารที่สำคัญและไม่ในการซ่อมแซมบ้านเรือน ภายใต้ข้อตกลงที่ชุมชนมีส่วนร่วมโดยอิงพื้นฐานทางประเพณีวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน

ชุมชนมีองค์ความรู้ในการจัดแบ่งประเภทป่า เช่น “เบย์เผอ” ป่าดิบแล้ง, “เมย์หละก่า” ป่าเบญจพรรณ รวมทั้งจะแบ่งประเภทของป่าตามชนิดไม้ที่พบด้วย ได้แก่ ไร่ของกล้า คือป่าที่มีไผ่รวกขึ้นอยู่มาก ไร่หมักกล้า มีไผ่หนวลไร่ชุกกล้า มีไม้ไผ่หนาม ไร่กะกล้า มีพวกไผ่ผาก ซึ่งไร่ของกล้าและไร่หมักกล้ามักจะพบในที่สูง แต่ไร่ชุกกล้าและไร่กะกล้ามักจะพบกระจายอยู่ใกล้น้ำ

ชุมชนห้วยหินดำใช้ไม้และลำไม้ไผ่เพื่อซ่อมแซมบ้านเรือนที่พักในไร่ และที่สำหรับเก็บเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดและข้าวโดยมีกฎระเบียบให้ขออนุญาตตัดได้ไม่เกิน 25 ต้น ต่อปี (ทั้งชุมชน) การที่มีไม้ใช้จากป่าชุมชน ทำให้ชุมชนประหยัดค่าใช้จ่ายประมาณ 50,000 บาทต่อปี นอกจากนี้ หน่อไม้โดยเฉพาะหน่อไม้ไผ่หนวลและหน่อไม้ไผ่หนามมีความสำคัญกับแทบทุกครัวเรือนในชุมชน ทั้งการเก็บหาเพื่อบริโภคและขาย การศึกษาในปีพ.ศ.2548 พบว่าสมาชิกชุมชนกว่า 70 เปอร์เซ็นต์เก็บหาหน่อไม้เพื่อขายและมีผลผลิตรวมทั้งปี 59,000 กิโลกรัม คิดเป็นมูลค่ากว่า 177,000 บาท (ราคาเฉลี่ยหน่อไม้สด 3 บาท/กก.) นอกจากผลผลิตหลักดังกล่าวแล้วชุมชนยังเก็บหาพืชสมุนไพร เช่น รางจืด สบู่เลือด บอระเพ็ด และพืชอาหารอื่นๆ อีกหลายชนิด เช่น ผักหวาน ผักหนาม บุก พลุโปล่ง กระทือ ผักหวาน ผักกูด และเห็ด เช่น เห็ดขอน เห็ดไผ่ เป็นต้น ป่าชุมชนบ้านห้วยหินดำยังเป็นแหล่งอาศัยของสัตว์ป่าน้อยใหญ่ซึ่งก่อนสัมปทานนั้นพบว่าเป็นแหล่งที่มีช้างป่าอยู่ชุกชุม แต่เนื่องจากการล่าสัตว์ที่มีอย่างต่อเนื่องในช่วงที่ผ่านมาทำให้ช้างโดนล่าหมดไป โดยมีบันทึกไว้ว่า ช้างป่าตัวสุดท้ายถูกโค่นล้มโดยคนของบริษัทสัมปทานในปี พ.ศ. 2529

10.2 พัฒนาการในการจัดการป่าของชุมชน

ก่อน พ.ศ.2517

- ประเพณีและความเชื่อดั้งเดิมเป็นกลไกให้เกิดการดำรงชีวิตอย่างเกื้อกูลกับป่าและกำหนดการมี การใช้ประโยชน์จากป่าในปริมาณที่เหมาะสม

พ.ศ. 2517-2532

- รัฐให้สัมปทานทำป่าไม้โดยรอบพื้นที่เมื่อไม้ใหญ่ถูกตัดออกเกือบทั้งหมด ส่งผลต่อสภาพอากาศ น้ำในลำห้วยแห้งและผลผลิตจากการเกษตรเสียหาย
- ผู้รับเหมาสัมปทานกว้านซื้อที่ดินเพื่อปลูกสร้างสวนป่า คนส่วนใหญ่ในชุมชนต้องสูญเสียพื้นที่ ทำกินเดิม

พ.ศ. 2532

- สัมปทานถูกยกเลิก แต่ป่ายังถูกบุกรุกเพิ่มจากการอพยพและจับจองพื้นที่ของชาวบ้านพื้นราบ รวมทั้งการลักลอบตัดไม้และต่อไม้ขายในและนอกพื้นที่

พ.ศ. 2535

- เจ้าหน้าที่จากโครงการระบบนิเวศเกษตรฯ เข้ามาช่วยจัดกระบวนการเรียนรู้ แก่แกนนำชุมชน โดยพาไปดูงานเรื่องป่าชุมชนที่จังหวัดน่านและแกนนำกลับมาหาหรือภายในชุมชน

พ.ศ. 2537-2540

- เกิดมติชุมชนในการกำหนดแนวเขตป่าที่จะจัดการเลือกตั้งคณะกรรมการป่าและกฎระเบียบ การใช้ประโยชน์จากป่า ซึ่งรวมการห้ามขายที่ดินแก่คนภายนอกมีการออกลาดตระเวนอย่างต่อเนื่องเพื่อป้องกันการลักลอบตัดไม้
- กรมป่าไม้สำรวจแนวเขตและปักป้ายเตรียมประกาศอุทยานแห่งชาติพุเตย

พ.ศ. 2541-2543

- ชุมชนและหน่วยงานสนับสนุนหลายหน่วยงานพยายามสร้างเวทีทำความเข้าใจและเจรจาให้ อุทยานปรับแนวเขตไม่ให้คลุมไร่หมุนเวียนของชุมชน และพยายามสร้างข้อตกลงร่วมในการ จัดการป่า
- ชุมชนข้างเคียงไม่เข้าใจกระบวนการจัดการป่าของชุมชนห้วยหินดำ และยังเกิดความขัดแย้งกับ ชุมชนข้างเคียงเกี่ยวกับแนวเขตป่าชุมชนห้วยหินดำ จึงเกิดการปรับแนวเขตใหม่เพื่อลดความ ขัดแย้งและจัดทำข้อมูลแนวเขตในแผนที่
- เกิดแผนการจัดการป่าชุมชนฉบับแรก

พ.ศ. 2544-2548

- ความขัดแย้งเรื่องที่ทำกินยังดำรงอยู่
- ชุมชนร่วมพัฒนาเครือข่ายการจัดการทรัพยากรกับหมู่บ้านที่เป็นชาวกะเหรี่ยงด้วยกันในนาม เครือข่ายราษฎรอาสาสมัครพิทักษ์ป่า (รสทป.)และได้รับทุนสนับสนุนจากสถาบันพัฒนา องค์กรชุมชน (พอช.)
- เกิดกระบวนการติดตามการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนในป่าโดยการสนับสนุนกระบวนการของ รีคอฟ

10.3 รูปแบบการจัดการป่า

ถึงแม้ว่าชุมชนจะมีระบบการจัดการป่าที่มีการปรับรูปแบบ มีกลุ่มองค์กร และกฎระเบียบที่เขียนเป็นลายลักษณ์อักษรชัดเจนขึ้น แต่ในขณะที่เดียวกันรูปแบบผลดังกล่าวยังคงผสมผสานกับรูปแบบการจัดการป่าแบบดั้งเดิมตั้งแต่ปี พ.ศ.2543 เป็นต้นมา ชุมชนได้แบ่งพื้นที่จัดการออกเป็น 3 พื้นที่หลัก คือ ป่าเพื่อการอนุรักษ์ (รวมพื้นที่ที่คี่, ที่คี่ขวาง และฉีลองอองเขื่อง) มีพื้นที่ 10,800 ไร่ และป่าใช้สอย (ฉีลองไซเซียว) มีพื้นที่ 1,800 ไร่ และพื้นที่เพื่อทำไร่หมุนเวียน (ฉีลองหม่าออง) มีพื้นที่ประมาณ 1,200 ไร่ โดยพื้นที่ทำไร่หมุนเวียนจะมีระบบกรรมสิทธิ์เป็นแบบกรรมสิทธิ์ร่วมไม่ได้จำแนกเป็นพื้นที่ของใครคนใดคนหนึ่ง กฎระเบียบที่กำหนดมีพื้นฐานมาจากประเพณีที่ถือปฏิบัติกล่าวคือ ในพื้นที่อนุรักษ์สามารถเก็บหาของป่าและสมุนไพรได้ แต่ห้ามตัดไม้โดยเด็ดขาด รวมทั้งห้ามล่าสัตว์ป่าสงวน พื้นที่ป่าใช้สอยตัดไม้มาใช้สอยได้แต่ต้องผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการป่า และกำหนดให้มีการตัดได้ไม่เกิน 25 ต้นต่อปี (พิจารณาจากความต้องการในปัจจุบัน) พื้นที่ไร่หมุนเวียน ห้ามยึดถือครอบครองพื้นที่เป็นกรรมสิทธิ์ส่วนตัว และห้ามตัดฟันพื้นที่เพื่อทำไร่ในบริเวณที่มีความสำคัญตามความเชื่อ เช่น สันเขา สันปันน้ำ(ยาลีโคลควอง) หรือริมห้วย เป็นต้นตั้งแต่ปี พ.ศ. 2537 มีการเปลี่ยนแปลงคณะกรรมการป่าชุมชนไปทั้งสิ้น 4 ครั้ง โดยมีการกำหนดวาระให้คณะกรรมการทำงานเป็นเวลา 3 ปีกรรมการแต่ละชุดที่เลือกขึ้นมาจะพิจารณาทั้งเพื่อการกระจายความรับผิดชอบและการปรับปรุงกระบวนการทำงานเพื่อให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ยังให้ความสำคัญกับการเลือกตัวแทนของหมู่บ้านให้เข้ามาเป็นกรรมการป่าชุมชนด้วย จำนวนของคณะกรรมการมี 15 คน มีการคัดเลือกประธาน รองประธาน และเหรัญญิก นอกจากนี้มีการเสริมศักยภาพแกนนำเป็นระยะ ผ่านกิจกรรมการศึกษาดูงาน

กระบวนการตัดสินใจเน้นการประชุมปรึกษาหารือ ซึ่งถูกกำหนดไว้ทุกวันที่ 15 ของทุกเดือน เรื่องที่กรรมการมีบทบาทหลัก คือ การบังคับใช้กฎระเบียบ เช่น ตัดไม้ในป่าชุมชนมาเพื่อซ่อมแซมบ้านเรือน สมาชิกชุมชนต้องขออนุญาตจากกรรมการ ในแต่ละปีจะอนุญาตให้ตัดไม้รวมทั้งชุมชนแล้วไม่เกิน 25 ต้น นอกจากนี้คือการประสานงานทั้งภายในและภายนอก

10.4 กิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการป่า

ชุมชนทำแผนการจัดการป่าในปี พ.ศ. 2543 โดยแผนกิจกรรมการจัดการหลักๆ ประกอบด้วย

1. แผนการป้องกันมีกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การทำแนวกันไฟการชิงเผาพื้นที่การลาดตระเวนตรวจป่าทุกวันที่ 25 ของเดือน (ให้ทุกครัวเรือนส่งตัวแทนร่วม 1 คน และแบ่งเป็น 4 กลุ่มย่อยหมุนเวียนกัน) การป้องกันไฟไหม้ในช่วงทำไร่
2. แผนฟื้นฟู ได้แก่ การปลูกป่าเสริมบริเวณต้นห้วย การปลูกพืชที่เป็นประโยชน์และสร้างรายได้เสริมในพื้นที่ป่า เช่น ยาง ใฝ่บง มะเดื่อประตูน้า และพืชให้สีอื่น ๆ นอกนั้นคือการปลูกไม้ไว้ใช้สอยในพื้นที่ใกล้ชุมชน
3. แผนการติดตาม ได้แก่ การวางแผนสำรวจ ติดตามสภาพทรัพยากรในป่า การประชุมองค์กรทุกวันที่ 15 ของเดือน
4. แผนการพัฒนาองค์กร อาทิเช่น การประเมิน และปรับกฎระเบียบรวมทั้งทบทวนโครงสร้าง และบทบาทหน้าที่ขององค์กรสม่ำเสมอ
5. แผนการพัฒนากระบวนการเกษตรที่เกี่วข้องกับป่าผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ และพัฒนาต่างๆ เช่น การฝึกอบรม ดูงาน และพัฒนาแหล่งน้ำ

นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมอื่นๆ ที่ชุมชนบรรจุไว้ในแผน เช่น การส่งเสริมให้สมาชิกในชุมชนยึดถือประเพณีดั้งเดิม การประชาสัมพันธ์กิจกรรมของชุมชนสู่ภายนอกและชุมชนข้างเคียง การสร้างเครือข่ายชุมชนในการจัดการทรัพยากร การพัฒนาบุคลากรให้เป็นวิทยากรชุมชนเพื่อขยายบทเรียนทั้งภายในและภายนอก และการ

ปรับปรุงศูนย์ข้อมูลชุมชน ทั้งนี้มีกิจกรรมบางกิจกรรมที่ชุมชนพยายามหาความร่วมมือ รวมทั้งการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

10.5 ทิศทางและแนวทางการจัดการในอนาคต

- การพึ่งพาและใช้ประโยชน์จากป่าโดยคนในชุมชน ยังยึดกฎระเบียบและข้อตกลงที่มีอยู่เดิม ได้แก่ การแบ่งพื้นที่จัดการเป็น 3 พื้นที่หลักคือ พื้นที่ป่าเพื่อการอนุรักษ์, พื้นที่ป่าใช้สอย, พื้นที่เพื่อการทำไร่หมุนเวียน
- เพิ่มแหล่งใช้สอยให้มีมากขึ้น เพื่อความสะดวกในการใช้ประโยชน์สำหรับลูกหลานในอนาคต ซึ่งประกอบด้วย
 - แหล่งอาหาร ได้แก่ ผักพื้นบ้าน, หน่อไม้ โดยการนำมาปลูกในบริเวณพื้นที่ส่วนรวมของชุมชน เช่น ริมห้วย พื้นที่ใกล้บ้านอื่นๆ
 - สร้างแหล่งไม้ใช้สอย โดยการประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อหาพื้นที่ที่เหมาะสมและปลูกไม้ชนิดที่จำเป็นต่อการใช้สอยในอนาคต
 - ปลูกพืชที่มีความสำคัญในการลดรายจ่ายและอาจเพิ่มรายได้ในอนาคต เช่น พืชที่จำเป็นในแปลงเกษตรทดแทนการใช้สารเคมี
- พัฒนาแหล่งน้ำให้มีคุณภาพในการกักเก็บน้ำไว้ใช้ในชุมชนได้ตลอดทั้งปี เช่น การทำฝายแม้วตามลำห้วยสายสำคัญๆ
- ความยั่งยืนในเรื่องพื้นที่ทำกิน ได้แก่ การสร้างการยอมรับในรูปแบบและระบบการทำไร่หมุนเวียนของชุมชนที่มีความจำเป็นต้องหมุนการใช้พื้นที่และมีระบบกรรมสิทธิ์รวมมากกว่ากรรมสิทธิ์แบบปัจเจก ไปพร้อมๆ กับการสร้างทางเลือกให้ชุมชนสามารถปรับตัวและหารูปแบบการเกษตร รูปแบบอื่นๆ ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และปัจจัยทั้งภายนอก และภายในที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปด้วย
- พยายามส่งเสริมให้เยาวชนมีความเข้าใจและยึดถือประเพณีและความเชื่อดั้งเดิมที่เกี่ยวข้องกับป่าและธรรมชาติมากขึ้น โดยคงไว้ซึ่งกิจกรรมตามประเพณีในแต่ละฤดูกาล มีงานบุญตามประเพณี อย่างไรก็ตาม ไร่และผู้ใหญ่และผู้อาวุโสต้องทำหน้าที่ในการอธิบายความหมายความสำคัญของวัฒนธรรมและพิธีกรรมต่างๆ มากขึ้น
- การพัฒนาองค์กรจัดการป่าให้เข้มแข็ง ทั้งในด้านการบริหารจัดการที่ต้องสร้างคนรุ่นใหม่ขึ้นมาทำงานให้มีความต่อเนื่อง, ค้นหารูปแบบสวัสดิการที่เหมาะสมกับคณะกรรมการป่า รวมทั้งต้องเชื่อมโยงเรื่องป่ากับเรื่องอาชีพและการพัฒนาชุมชนด้านอื่นๆมากขึ้น
- สร้างความร่วมมือที่เป็นรูปธรรมกับ อบต.และหน่วยงานรัฐในพื้นที่